

NOVE GLAZBENE ZBIRKE MUZEJA GRADA ZAGREBA

ZBIRKA OPERETNE PRVAKINJE RUŽE CVJETIČANIN / DONACIJA MARINE WÜRTH KLEPAČ

mr. sc. MAJA ŠOJAT-BIKIĆ □ Muzej grada Zagreba, Zagreb

Marina Würth Klepač darovala je krajem 2008. godine Muzeju grada Zagreba vrijednu građu iz ostavštine svojih znamenitih roditelja – Ruže Cvjetičanin (Zagreb, 5. veljače 1916. – Zagreb, 18. veljače 2002.), operetne prvakinja, i Rudolfa Klepača (Majerje, 30. ožujka 1913. – Zagreb, 1. siječnja 1994.), fagotista, profesora i dirigenta (sl.1.). Potaknuta uspješnom multimedijskom izložbom *Mister Morgen – Ivo Robić*, koju je Muzej grada Zagreba priredio 2007. godine, te željom da se ostavština njezinih roditelja trajno sačuva kao kulturno dobro i prezentira javnosti, odlučila se na donaciju. Izložba o Robiću razriješila je dvojbu u svezi s primateljem donacije – Muzejsko-kazališnom zbirkom Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta HAZU ili Muzejom grada Zagreba – u korist MGZ-a zbog razlike u komunikacijsko-informatičkim performansama tih dviju institucija. Posredovanjem uglednog fagotista i predsjednika Hrvatske udruge za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP) Zvonimira Stanislava, koji je prvi kontaktirao autoricu ovoga teksta (jer, kako kaže, “Robić je kriv za sve”), ostvareno je poznanstvo s Marinom Würth, ali je obavljen i predan i sustavan rad na razvrstavanju i dokumentiranju predmeta koje je baštinila od roditelja. Tako su nastale dvije zbirke – Zbirka Ruže Cvjetičanin i Zbirka Rudolfa Klepača. Preporuku i zamolbu da se ta donacija prihvati i stručno obradi poslala je i Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika (HUOKU), zajedno s Hrvatskim društvom glazbenih umjetnika (HDGU), ističući u pismu od 12. studenoga 2008. kako su Ruža Cvjetičanin i Rudolf Klepač u više od pet desetljeća bogate umjetničke djelatnosti, uz vrhunske domete i kreativna ostvarenja bili nositelji zvjezdanih trenutaka zagrebačke interpretativne glazbene umjetnosti svoga vremena.

U životu svake muzejske institucije sretan je trenutak onaj kad jedan uspješan izložbeni projekt ne završi zatvaranjem izložbe i tiskanjem pratećega kataloga, već privuče nove donatore i potakne nove, srodne projekte. U takvim okolnostima muzej postaje i mjesto utjecaja na građanske odluke, a građanin njegov “vanjski djelatnik”¹ (Marini Würth zasigurno se nije bilo lako rastati s predmetima koji evociraju uspomene na roditelje). Koncept građanina suradnika primijenili smo na izložbama *Dobro mi došao prijatelj – Viki Glovacki* (2006.) i *Mister Morgen – Ivo Robić* (2007.), koje su imale desetke vanjskih su-

sl.1. Ruža Cvjetičanin i Rudolf Klepač

radnika. Donatorica je pomogla u dokumentiranju zbirke, a savjet Ive Maroevića o tome tko sve treba stvarati dokumentaciju² potaknuo nas je da dodatno istražimo, opišemo i izradimo klasifikacijsku shemu zbirke čiju smo donaciju posredovali.

U ovom ćemo radu predstaviti zbirku naše proslavljene operetne prvakinja Ruže Cvjetičanin (sl.2.). Valja napomenuti da je zbirka već digitalizirana i opisana standardnom shemom metapodataka. Kao prvi korak, najvažnije je bilo istražiti sekundarne informacijske izvore kako bi se identificirali svi operetni, operni i dramski naslovi u kojima je Ruža Cvjetičanin ostvarila oko osamdeset uloga. Time je novostvorena vrijednost digitalne zbirke premašila puki zbroj digitalnih objekata, tj. digitalnih inačica analognih predmeta. U perspektivi, digitalna će zbirka obuhvatiti i druge baštinske izvore i tako postati integrirajući okvir za komunikaciju životne i umjetničke priče Ruže Cvjetičanin, neraskidivo utkane u kulturnu i glazbeno-scensku povijest grada Zagreba. Njoj će biti pridružena Zbirka Rudolfa Klepača (digitalizacijski plan za 2009.). U sljedećem broju časopisa *Informatica Museologica* predstaviti ćemo Zbirku Rudolfa Klepača, našega najvećeg fagotista.

1 Šola, Tomislav. *Marketing u muzejima: ili o vrlini i kako je obznaniiti*. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2001. Str. 71.

2 “Zapitamo li se tko izrađuje dokumentaciju, tada je nepisano pravilo da je izrađuje svaki stručnjak koji dolazi u dodir s baštinom, bilo da je istražuje, da na njoj radi ili komunicira njezine poruke. [...] Svatko je dužan dokumentirati i maksimalno djelotvorno identificirati ono što je utvrdio ili uradio na predmetu baštine.” Maroević, Ivo. *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 1993. Str. 191.

Zbirka Ruže Cvjetičanin

Zbirka ima 476 predmeta: fotografija, kazališnih i koncertnih plakata i najava, programskih knjižica, notnih izdanja, časopisa i novinskih isječaka, dokumenata, nagrada te odjeće, modnog pribora, scenskog nakita i A/V zapisa, a moguća je i dopuna zbirke. Više od polovice zbirke čine fotografije, koje tematski pokrivaju dva razdoblja kazališne karijere Ruže Cvjetičanin – u

Hrvatskome narodnom kazalištu (1933.-1955.) i u Zagrebačkome gradskom kazalištu Komedija (1955.-1969.), život izvan scene – u mladenačkoj dobi i obiteljskom krugu sa suprugom i djecom – Marinom i Željkom (Zagreb, 23. listopada 1950. - Zagreb, 26. travnja 2005.), koji je također bio naš proslavljeni fagotist.

Opis na razini zbirke prema modelu RSLP³ dan je sljedećom shemom:

Naziv zbirke:	Zbirka Ruže Cvjetičanin	
Opis zbirke:	zbirka predmeta iz ostavštine zagrebačke operetne prvakinja Ruže Cvjetičanin (Zagreb, 5. 2. 1916. - Zagreb, 18. 2. 2002.)	
Fizička obilježja:	476 predmeta fotografije (275 kom.) kazališni i koncertni plakati i najave (18 kom.) programske knjižice (2 kom.) notna izdanja (6 kom.) ostala izdanja (1 kom.) časopisi (10 kom.) novinski članci (57 kom.) dokumenti (81 kom.) nagrade / spomenice (2 kom.) odjeća, obuća, modni pribor i scenski nakit (21 kom.) A/V zapisi (3 kom.)	
Jezici:	hrvatski, njemački, engleski	
Tip zbirke:	kulturno-povijesna, glazbeno-scenska	
Tema:	koncept:	opereta
	predmet:	Hrvatsko narodno kazalište, Veliko kazalište, Malo kazalište, Zagrebačko gradsko kazalište Komedija
	osobe:	Ruža Cvjetičanin, Zlatko Šir, Rudolf Klepač, Željko Klepač
	mjesta:	Zagreb, Split, Rijeka, Crikvenica, Novi Vinodolski, Dubrovnik, Salzburg, Graz, Linz, Lübeck
Vrijeme:	prikupljanja:	1921.-2002.
	nastanka:	1921.-2002.
Vlasnik:	Marina Würth Klepač	
Pridružena zbirka:	Zbirka Rudolfa Klepača	
Datum ulaska:	11. prosinca 2008.	
Način ulaska:	poklon	
Porijeklo:	Marina Würth Klepač, Zagreb, Tratinska 61	
Posredovanje:	mr. sc. Maja Šojat-Bikić, MGZ	

Iz sheme je razvidno da su predmeti kontekstualizirani prema ideji, a ne prema fizičkoj i funkcionalnoj taksonomiji. Detaljnije iščitavanje poruka predmeta i

konceptualizacija sadržaja zbirke rezultirat će sljedećom klasifikacijskom shemom, prema kojoj je modelirana i digitalna zbirka.

1. Djetinjstvo i mladost
1.1. Zaljubljena u operetu <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije s roditeljima, u školi, u kući u Mirkovečkoj 28, u vožnji biciklom, na tenisu, na kupanju, s prijateljicama
1.2. Audicija <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije, portreti snimljeni u fotoatelijeru ▫ nedovršeni memoari
2. Hrvatsko narodno kazalište (1933.-1955.)
2.1. Prvi nastup 1933. (<i>Senzacija u kazalištu</i>) <ul style="list-style-type: none"> ▫ nedovršeni memoari ▫ novinski članci (Jutarnji list, Večer)
2.2. Zlatno doba zagrebačke operete (1930-ih) <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije s operetnih predstava <i>Havajski cvijet</i> Paula Abrahamama, <i>Fakinka</i> Jare Beneša, <i>Grofica Marica</i> Emmericha Kálmána, <i>Sveti Anton svih zaljubljenih patron</i> Jare Beneša, <i>Mam'zelle Nitouche</i> Hervéa, <i>Reci tko si</i> Rikarda Šimačeka, <i>Kneginja čardaša</i> Emmericha Kálmána, <i>Vesela udovica</i> Franza Lehára, <i>Barun Trenk</i> Srećka Albinija, <i>Vječni ženik</i> Đure Prejca ▫ plakati operetnih predstava <i>Mala Floramye</i> Ive Tijardovića, <i>Ševa</i> Franza Lehára, <i>Sveti Anton svih zaljubljenih patron</i> Jare Beneša, <i>Roxy</i> Paula Abrahamama, <i>Đak prosjak</i> Karla Millöckera ▫ novinski članci (Jutarnji list, Večer, Novo doba) ▫ fotografije operetnog ansambla HNK
2.3. Idealan operetni par Ruža Cvjetičanin i Zlatko Šir <ul style="list-style-type: none"> ▫ autogram-karte (foto Tonka) ▫ fotografije snimljene u atelijeru, u kazališnim kostimima
2.4. Na zagrebačkoj radijskoj postaji <ul style="list-style-type: none"> ▫ klavirski separati šlagera iz repertoara Ruže Cvjetičanin ▫ fotografije s radijskih nastupa ▫ World-Radio, The BBC Foreign Programme Journal, 1937., s Ružom Cvjetičanin na naslovnici ▫ Hrvatski ilustrirani list Radio Zagreb, službeni list radiopostaje Zagreb, 1941., s Ružom Cvjetičanin na naslovnici
2.5. Ratne godine (1941.-1945.) <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije s operetnih predstava <i>Eva</i> Franza Lehára, <i>Pjesmom kroz život</i> Milana Asića, <i>Ples u operi</i> Richarda Heubergera, <i>Ptičar</i> Karla Zellera, <i>Ševa</i> Franza Lehára, <i>Tri djevojčice</i> Heinricha Bertéa prema glazbi Franza Schuberta, <i>Zemlja smiješka</i> Franza Lehára, komedije <i>Crvene ruže</i> Alda de Benedettija ▫ Gluma, hrvatski mjesečnik za kazališni život, 1943.
2.6. Nepoželjna buržujaska sladunjavost (1945.-1955.)
2.6.1. Pokušaji obnove operete <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije s obnovljenih operetnih predstava <i>Mam'zelle Nitouche</i> Hervéa, <i>Šišmiš</i> Johanna Straussa, ml. ▫ plakat operete <i>Šišmiš</i>
2.6.2. Obnova <i>Male Floramye</i> , 1948. <ul style="list-style-type: none"> ▫ fotografije s operetne predstave <i>Mala Floramye</i> Ive Tijardovića ▫ plakat operete <i>Mala Floramye</i> ▫ Kazališni list, vjesnik Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu, 1948.

- partitura *Male Floramye* s posvetom skladatelja Ive Tijardovića, Školska knjiga, Zagreb, 1952.
- izdanje Ivo Tijardović: *Trideset godina kompozitorskog i kazališnog rada*, HNK Split, 1954.

2.7. Gostovanja u inozemstvu

- fotografije iz Opere u Grazu, 1952.
- programska knjižica Opere u Grazu
- kazališni plakati i najave Opere u Grazu i Lübecku te Zemaljskog kazališta u Linzu
- pisma i dopisnice koncertnih agencija s pozivima na gostovanja

2.8. Malobrojna priznanja

- Spomenica stogodišnjice Opere HNK, 1971.
- Zahvalnica Sindikalne podružnice HNK, 1971.

3. Zagrebačko gradsko kazalište Komedia (1955.-1969.)

3.1. *Grofica Marica* gubi aristokratski pridjev

- fotografije s operetne predstave *Marica* Emmericha Kálmána, 1954.
- plakat operete *Marica*

3.2. Obnova operete i prvi mjuzikli (1954.-1967.)

- fotografije s operetnih predstava *Stvaramo reviju* Marijana Maića, *Trenk i njegovi panduri* Srečka Albinija, *Đak prosjak* Karla Millöckera, *Vesela udovica* Franza Lehára, *Viktorija i njen kavalir* Paula Abrahama, *Kod bijelog konja* Ralpa Benatzkog, komedije *Nikad nije prekasno* Felicity Douglas
- programska knjižica operete *Trenk i njegovi panduri* Srečka Albinija
- plakati operete *Trenk i njegovi panduri*, mjuzikla *Lady* iz Pariza, operete *Tri djevojčice*
- fotografije ansambla Komedije
- dva audiozapisa

3.3. Trijumfalni 30-godišnji jubilej 1964.

- fotografije s jubilarne proslave u HNK i Komediji
- pozivnica na proslavu i predstavu *Kod bijelog konja* u HNK
- telegrami, pisma i posjetnice čestitara, hrvatskih uglednika
- zlatnocrna koktel-haljina s proslave
- novinski članci

4. U mirovini

4.1. *Stakleni dragulji*

- snimka TV emisije *Stakleni dragulji* iz 1972.
- scenski nakit ("stakleni dragulji")
- klavirski separat iz *Grofica Marice*
- klavirski separat *Hello Dolly*
- časopis Studio, različiti brojevi
- novinski članci
- pisma obožavatelja

4.2. Sjećanja primadone

- časopis Studio, različiti brojevi
- časopis Vikend, različiti brojevi
- posljednji intervju Jutarnjem listu, 2001.

5. U obiteljskom krugu

5.1. Vjenčanje s Rudolfom Klepačem 1945.

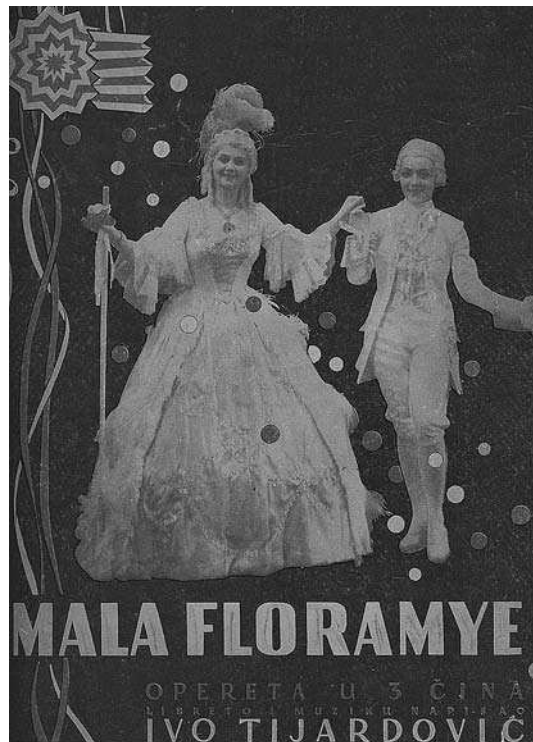
- fotografije iz obiteljskog albuma

5.2. Obiteljski život na relaciji Zagreb - Salzburg - Dramalj

- fotografije iz obiteljskog albuma
- osobni dokumenti
- haljine, pelerina, kapa, torbice, sandale, rukavice

sl.2. Ruža Cvjetičanin

sl.3. Naslovnica partiture Male Floramye iz 1952. godine

Neki naglasci iz Zbirke Ruže Cvjetičanin

Među notnim izdanjima ističe se glasovirsko izdanje partiture Tijardovićeve *Male Floramye* (Školska knjiga, Zagreb, 1952.), na čijoj je naslovnici, prema izričitoj želji skladatelja, Ruža Cvjetičanin u raskošnom kostimu Floramye (sl. 3.). Na prvoj stranici zapisana je posveta: *Zagrebačkoj izvrstnoj Floramye Ruži Cvjetičanin na uspomenu Ivo Tijardović, Zagreb, 1954.*

Od časopisa valja istaknuti World-Radio, The BBC Foreign Programme Journal, od 24. prosinca 1937., s Ružom Cvjetičanin na naslovnici i potpisom: *The Rose Flower of Yugoslavia – which is the translation of the name of Miss Ruza Cvjeticanin, the charming singer who frequently broadcasts from Zagreb*⁴ (sl.5.). Reporter koji je snimio tu fotografiju poslao je Ruži Cvjetičanin primjerak novina.

Brojni novinski članci svjedoče o iznimnoj kazališnoj karijeri⁵, a korespondencija s austrijskim i njemačkim koncertnim agencijama⁶ o pozivima i gostovanjima u inozemstvu. Kazališni plakati iz tridesetih godina 20. stoljeća pokazuju koliko je bio intenzivan operetni život u Zagrebu, kada se priređivalo četiri do čak osam premijera u godini te igrale po dvije predstave nedjeljom i blagdanom.

Telegrami, čestitke i posjetnice hrvatskih uglednika – pjevača, glumaca, kazališnih djelatnika, skladatelja, dirigenata i političara⁷ – u povodu proslave 30. obljetnice umjetničkog rada, 25. svibnja 1964. godine, dragocjena su svjedočanstva jedne velike operetne karijere. Srećom, sačuvana je zlatnocrna koktel-haljina iz zagrebačkog salona “Renata”, u kojoj je Ruža Cvjetičanin

proslavila svoj veliki 30-godišnji jubilej u HNK. Tu su i druge haljine iz salona “Renata”, torbice, sandale i rukavice te lijepa mala zbirka scenskog nakita (sl.9.). Također je dragocjena zbirka tzv. autogram-karti (sl.6.), snimljenih u poznatim zagrebačkim fotoateljima (Tonka, Sesar, Reputin).

Nažalost, Ruža Cvjetičanin nije završila započete memoare. Ostao je rukopis na samo 11 stranica, ali i iz tako kratkog uvoda u primadonina sjećanja možemo iščitati kako je već zarana imala samo jedan san – postati operetnom pjevačicom.

Zbirka Ruže Cvjetičanin obogatila je fundus Muzeja grada Zagreba, posebice fototeku i dijelom pokrila važnu tematsku cjelinu iz kulturne povijesti grada – zagrebački operetni život od tridesetih do šezdesetih godina 20. st., koja do sada nije bila znatnije zastupljena u muzejskom fundusu. Ako se prezentira javnosti, vratit će u život ugaslu tradiciju zagrebačke operete. No komunikacija s predmetima zbirke neće biti dovoljna, valjat će obraditi i druge izvore i naći dobru mjeru zahvata u dubinu teme. Svakako će trebati sagledati zagrebački operetni život u cjelini, s naglascima na zlatnom dobu između dva rata (pogotovo tridesetih godina 20. st.), vrijeme Drugoga svjetskog rata i poraća, kad je opereta zasmetala novoj političkoj eliti. Pridružena Zbirka Rudolfa Klepača upotpunit će sliku o umjetničkom paru Cvjetičanin-Klepač, a mogla bi potaknuti i novi ciklus digitalnih projekata, s temom znamenitih zagrebačkih parova (primjerice, Rudolfa i Margite Matz, Miroslava i Bele Krležje, Cate i Dubravka Dujšina, čije zbirke Muzej grada Zagreba čuva), no to bi zahtijevalo prodigitalne promjene u profesionalnom habitusu i pomake od institucionalne orijentiranosti na predmet baštine prema fokusiranosti na korisnike. Dopuštajući si ekskurs, možemo se usput zapitati koliko je znamenitih Zagrepčana prezentirano na webu, kako uopće prezentiramo nacionalne kulturno-povijesne teme i koliko smo zapravo indiferentni prema korisnicima. No ostavimo tu temu za neku drugu priliku, a ovdje se pozabavimo činjenicama iz umjetničkog života Ruže Cvjetičanin kao okvirom za multimedijско pripovijedanje na webu ili in situ (sl.8.), definiranim klasifikacijskom shemom digitalne zbirke. Priča ne prenosi samo apologetske fraze, već daje i kritički pogled na prošlost, uz, dakako, što više korištenja osobnih iskaza same primadone i glazbenih kritičara (izvori u povijesnoj periodici) kako bi se povećala njezina evidencijska vrijednost.

PRILOZI ZA BIOGRAFIJU RUŽE CVJETIČANIN KAO OKVIR ZA MULTIMEDIJSKU PRIČU

Zaljubljena u operetu

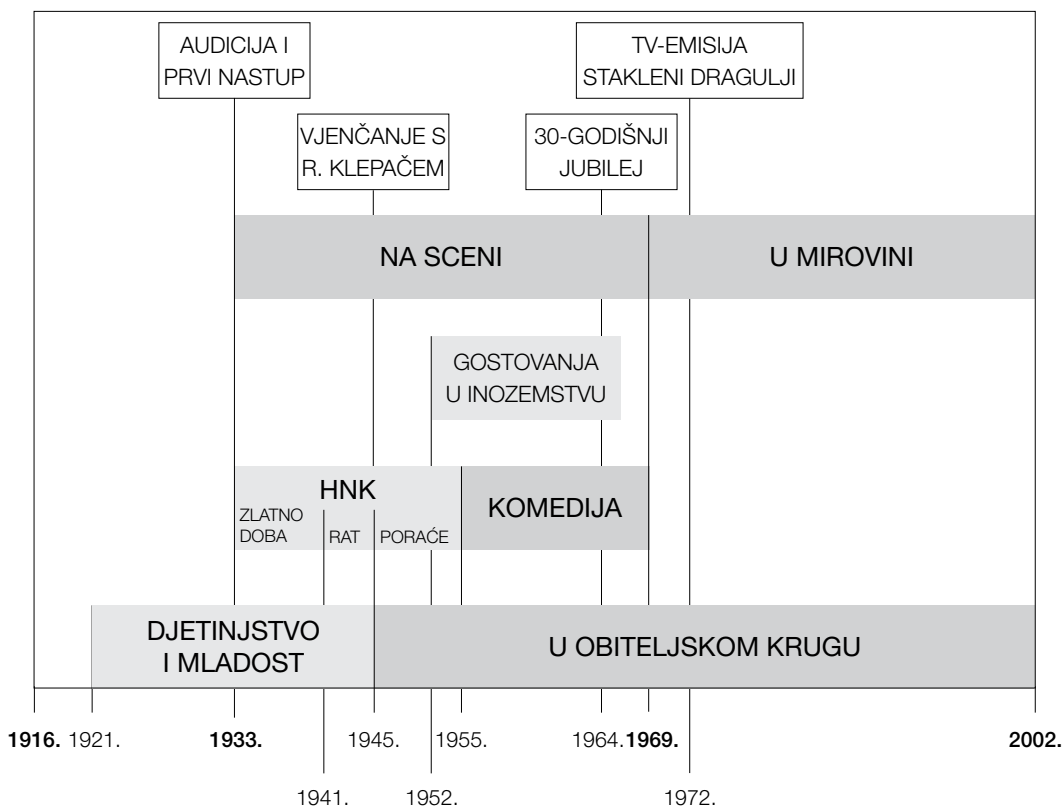
Ruža Cvjetičanin kćerka je Đure Cvjetičanina, uglednoga financijskog nadsavjetnika, i majke Marije r. Kundmann. Do pete godine živjela je u Budimpešti, potom u Splitu, a u osmoj godini vratila se u Zagreb. Stanovala je na

4 “Ružin cvijet” Jugoslavije – što je prijevod imena gospođice Ruže Cvjetičanin, šarmantne pjevačice koja često nastupa na Radio Zagrebu (prijevod MŠB).

5 Između dva rata u Zagrebu su izlazile novine Jutarnji list (1912.-1941.), Večer (1920.-1941.), Obzor (1920.-1941.), Novosti (1907.-1941.) i Hrvatski dnevnik (1936.-1941.), koje su redovito donosile kazališne kritike, među kojima i operetne. Pisali su ih Lujo Šafranek-Kavić, Žiga Hirsler, Vladimir Kovačić i dr.

6 Opera Int. Konzertorganisation Wien, Bühnenvermittlung Alois Starka Wien, Städtische Bühnen Dortmund, Städtische Bühnen Gelsenkirchen, Felix Ballhausen Theater-Agentur München.

7 Milan Asić, Mladen Bašić, Viktor Bek, Pero Budak, Marija Crnobori, Cata Dujšin-Ribar, Lili Čaki, Mirjana Dančuo, Josip Dečić, Margita i Dejan Dubajić, Marko Fotez, Aleksandar Freudenreich, Jakov Gotovac, Milan Horvat, Emil Kutijaro, Marica Lubejeva, Vera Misita, Ivo Oberski, Boris Papandopulo, Václav Runkas, Vladimir Ruždjak, Milan Šepec, Ivo Tijardović, Nenad Turkalj, Ivo Vuljević, Zagrebački solisti, Većeslav Holjevac, Pero Pirker, dr. Ivan Ribar, Ivan Šibl i dr.

sl.4. Grafički prikaz zbirke

Trešnjevci, u Mirkovečkoj ulici 28, i pohađala realnu gimnaziju. U Zagrebu je zarana upoznala svijet operete i počela maštati o svojem budućem mjestu na kazališnim daskama.⁹ Jedina, ali velika prepreka ostvarenju tog sna bio je strog i prilično konzervativan otac. No sudbina joj je bila sklona. Počela je potajno učiti pjevanje kod Ivane Arnold i Marijana Majhenića. U jednom društvu slučajno ju je otkrio tenor Gustav Remec te, oduševljen i iznenađen s obzirom na njenu mladost, obećao da će je predložiti za audiciju u opereti.

Sa sedamnaest godina na audiciju

U rukopisu započetih memoara čitamo: *Audicija se obično pravi na pozornici, ali ja sam je imala u najužem krugu u sobi dirigenta Oskara Jozefovića. Kada me je ugledao, odmah je rekao pa to je ona mala što vječito stoji ispred kazališta. Posve naravno, uvijek sam čekala glumce i tražila autograme. Vidjela sam da baš nije previše ozbiljno shvatio moju audiciju. Međutim, kada sam otpjevala dvije arije iz Grofice Marice i Zemlje smiješka, sasvim se je promijenio. Odmah je nazvao intendanta Petra Konjovića i direktora opere Krešu Baranovića, po razgovoru sam osjetila da sam mu se neobično svidjela, ali sam morala ponovno doći drugi dan na audiciju, ali sada je bio kompletan auditorij: Konjović, Baranović, Matačić, Jozefović, Binički⁹ i još neki mlađi dirigenti. Ja sam ponovno otpjevala moje dvije arije s istim elanom i ubrala svoj prvi aplauz. Smjesta me je Konjović pozvao u svoju sobu na razgovor. Ponudio mi je glavnu ulogu u*

opereti Grof Luxemburg pošto se je ta opereta upravo uvježbavala [...] Konjović me tada upozorio na sve lijepe i teške časove toga zvanja i rekao mi je neka uvijek tako neposredno i srdačno pjevam kao što sam sada na audiciji. Još mi je rekao neka nemam tremu, neka si uvijek zamišljam da one glave što vidim u tmni gledališta, da su to kupusove glave.

I tako je maloljetna Ruža Cvjetičanin odmah uskočila u probe Lehárova *Grofa Luxemburga* sa svojim prvim partnerom, Nikšom Stefaninijem. Uslijedilo je savršavanje pjevanja kod Ivane Arnold i Marijana Majcena (kasnije Marije Borčić) te plesa kod Margarete Froman. Prije nastupa uspjela je, posredovanjem obiteljske prijateljice, privoljeti oca na dopuštenje za izlazak na kazališnu scenu.

Senzacija u kazalištu

Debitirala je 22. studenoga 1933. godine naslovnom ulogom Angèle Didier u opereti *Grof Luxemburg* Franza Lehára, u Malom kazalištu¹⁰ (danas Dramsko kazalište Gavella) i odmah poznjela veliki uspjeh među zagrebačkom publikom i kritikom. Sljedećeg dana zagrebački dnevni list *Večer* objavljuje prikaz Žige Hiršlera pod naslovom *Senzacija u kazalištu – Ruža Cvjetičanin izvrstan talent*, a *Jutarnji list* tekst Luje Šafraneka-Kavića *Grof Luxemburg / Debut Ruže Cvjetičanin*. Hiršler ističe kako je u Ruži Cvjetičanin otkrivena rijetka akvizicija, te se čini, da smo s njom dobili silu, koja će moći privući

8 Operete su se tada davale u zgradi Streljane u Tuškancu. Kazalište u Tuškancu svečano je otvoreno 26. prosinca 1923. operetom *Mikado* Arthura Seymoura Sullivana. Posljednja predstava održana je 10. veljače 1929. godine. Operetni solisti bili su Irma Polak, Mila Popović-Mosinger, Fanika Haiman, Ančica Mitrović, Tošo Lesić, Arnošt Grund, Milan Šepec, Aleksandar Binički, Zvonimir Tkalec, Dejan Dubajić, Stjepan Ivelja, Ivo Oberski, Viktor Lejčak, Alfred Grünhut i dr. Cindrić, Pavao. *Kazalište u Tuškancu*. // Enciklopedija Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu. Zagreb: Izdavačko knjižarsko poduzeće Naprijed i Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, 1969. Str. 423-424.

9 "Teško je zamisliti kompetentniju komisiju od ove, koja je istog trenutka primijetila njezinu pjevačku i scensku nadarenost i ništa manje izražen temperament" (Davor Schöpf u emisiji "Popularni operetni prvaci – Ruža Cvjetičanin", Drugi program Hrvatskoga radija, 14. srpnja 1993.).

10 Bivši kino Helios u Frankopanskoj 10, preuređen u kazalište, koje je svečano otvoreno 23. veljače 1929. U tom je kazalištu opereta doživljavala svoje velike dane dok su nastupali Mila Popović-Mosinger, Erika Druzović, Nada Auer, Ruža Cvjetičanin, Marica Lubejeva, Fanika Haiman, Margita i Dejan Dubajić, Milan Šepec, Drago Hrzić, Aleksandar Binički, Vladimir Majhenić, Zvonko Tkalec i drugi. Sa završetkom kazališne sezone 1952./53., 30. lipnja 1953. završilo je djelovanje Maloga kazališta kao dependanse matične kuće HNK (Grković, Mato. *Malo kazalište*. // Enciklopedija Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu. Zagreb: Izdavačko knjižarsko poduzeće Naprijed i Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, 1969. Str. 477-479.).

sl.5. Naslovnica časopisa World Radio s Ružom Cvjetičanin

ljude u kazalište. Ona je znala oduševiti dupkom puno gledalište, koje je orilo od frenetičnog pljeska. Nastup mlade Ruže Cvjetičanin bijaše zaista mala i prava operetna senzacija nakon dugog vremena.

Šafranek-Kavić će izvijestiti: *Ova još vrlo mlada pjevačica je jaki, rodjeni, izraziti, vrlo ljubazni i graciozni pozorišni talenat. Sigurna muzikalnost, još nezreli, ali vanredno ugodan zvonki, opsežni, već sada izdašni, od prirode dobro postavljeni svijetli i sjajni sopran, temperament, veliki glumački i plesачki dar, krasna vitka pojava uz dražesno lice, to su sve pozitivne sposobnosti, koje su u jednoj večeri mladu početnicu učinile miljenikom publike. Od nje struji onaj čarobni teatarski fluidum koji stvara kontakt i koji sugestivno osvaja, a kojega nitko ne može naknadno steći ili nadomjestiti nečim naučenim.*

Intendant HNK Petar Konjović nije mogao nazočiti trijumfalnom debiju jer je bio u Parizu, ali poslali su mu telegram i on je telegramom odgovorio da Ruža Cvjetičanin može smjesta potpisati angažman. Potpisivanje stalnog angažmana usred kazališne sezone, uz izvrsne operetne pjevačice – Millu Mosinger-Popović, Margitu Dubajić, Nadu Auer, Maricu Lubejevu i Eriku Družović – bio je svojevrsan presedan.

Zlatno doba zagrebačke operete

Tridesete godine 20. st. bile su zlatne godine zagrebačke operete. Tada je Hrvatsko narodno kazalište iznosilo po nekoliko premijera u sezoni. Ruža Cvjetičanin ostvarila je sve primadonske i subretske naslovne uloge¹¹ u operetama koje su činile repertoar HNK sljedeća dva desetljeća od njezina debija i bile izvođene na dvije scene, u Velikome i Malom kazalištu (predstave

s manjim ansamblom). Nažalost, nije ostao zabilježen nijedan zvučni zapis cjelovite operetne uloge, već samo poneke arije¹², ali u arhivi Kazališta nalazimo zapise o desecima ostvarenih naslovnih uloga (navodimo ih redosljedom premijernih izvedbi, praizvedbi odnosno obnova).

To su:

- Angèle Didier (Franz Lehár, *Grof Luxemburg*, obnova 7. studenoga 1933.)
- Dijete (Ralph Benatzky, *Dražesno dijete / Das Schokoladenmädchen oder bezauberndes Fräulein*, premijera 14. siječnja 1934.)
- Raka (Paul Abraham, *Havajski cvijet / Die Blume von Hawaii*, premijera 20. ožujka 1934.)
- Margita (Franz Lehár, *Ševa / Wo die Lerche singt*, premijera 17. lipnja 1934., obnova 10. ožujka 1944.)
- Floramye (Ivo Tijardović, *Mala Floramye*, obnove 11. rujna 1934. i 27. veljače 1948.)
- Mia (Rikard Šimaček, *Reci tko si*, praizvedba 23. studenoga 1934.)
- Apolenka (Jara Beneš, *Sveti An ton, svih zaljubljenih patron / U svatého Antonička*, premijera 22. prosinca 1934.)
- Ankica (Žiga Hiršler, *Kaj nam pak moreju*, praizvedba 31. siječnja 1935.)
- Fedora (Emmerich Kálmán, *Cirkuska princeza / Die Zirkusprinzessin*, obnova 2. veljače 1935.)
- Nelly (Edmund Eysler, *Umjetnička krv / Künstlerblut*, obnova 22. veljače 1935.)
- Denise (Florimond Hervé, *Mam'zelle Nitouche*, obnove 1. travnja 1935., 12. listopada 1940. i 15. studenoga 1947.)
- Bara (Đuro Prejac, *Vječni ženik*, praizvedba 29. travnja 1935., obnova 1. rujna 1940.)
- Honorine (Moise Simons, *Ti si ja / Toi c'est moi*, premijera 19. lipnja 1935.)
- Ančica (Bernhard Grün, *Gdje cvate ljubav / Wo die Liebe blüht*, premijera 1. listopada 1935.)
- Hannerl (Franz Schubert–Heinrich Berté, *Tri djevojčice / Das Dreimäderlhaus*, obnove 4. listopada 1935. i 22. ožujka 1953.)
- Jaromira (Jaromir Weinberger, *A propos, što radi Andula / Apropó co dělá Andula*, premijera 23. studenoga 1935.)
- Marica (Emmerich Kálmán, *Grofica Marica / Gräfin Mariza*, 1935.)
- Anita (Franz Lehár, *Giuditta*, premijera 7. ožujka 1936.)
- Zlata (Žiga Hiršler, *Napred naši*, praizvedba 13. ožujka 1936.)

¹¹ U subretskom fahu naslijedila je Maricu Lubejevu, koja je iz HNK otišla 1939. godine.

¹² Hrvatski radio posjeduje snimke arije Giuditte iz istoimene Lehárove operete, nastupne arije grofice Marice iz istoimene Kálmánove operete, duet grofa Tassila (Đani Šegina) i grofice Marice iz Kálmánove Grofice Marice, duet Mary i Su-Čonga (Berto Matešić) iz Lehárove *Zemlje smiješka*, ariju iz Hermanova mjuzikla *Hello Dolly*. Arija grofice Marice i duet Tassila i Marice snimljeni su na dvostrukom CD-u *Sve Komedijne godine*, koji je Komedija objavila 2000. godine, u povodu 50. obljetnice djelovanja.

sl.6. Autogram-karta iz ateliera Tonka

sl.7. Tenor Zlatko Šir i Ruža Cvjetičanin

▫ Hanči (Jara Beneš, *Na zelenoj livadi / Na ty louce zeleny*, premijera 19. travnja 1936.)

▫ Valencienne (Franz Lehár, *Vesela udovica / Die lustige Witwe*, obnove 2. srpnja 1936. i 28. svibnja 1941.)

▫ Olga (Jarda Jankovec, *Kukavica / Horimir kukačka*, premijera 23. rujna 1936.)

▫ Bessie (Jara Beneš, *Fakinka / Uličnice*, premijera 9. studenoga 1936.)

▫ Vera (Eduard Gloz, *Tu je sreća*, praizvedba 23. prosinca 1936., obnova 20. prosinca 1942.)

▫ Bronislava (Karl Millöcker, *Dak prosjak / Der Bettelstudent*, obnova 14. veljače 1937.)

▫ Stasi (Emmerich Kálmán, *Kneginja čardaša / Die Csardasfürstin*, obnova 24. ožujka 1937. pod naslovom *Silva*)

▫ Cilika (Fery Klammert–Rudolf Hochwall, *Sretni Tonček / Saison in Kitzbühl*, premijera 17. lipnja 1937.)

▫ Ivka (Žiga Hiršler, *Iz Zagreba u Zagreb*, praizvedba 3. listopada 1937.)

▫ Roxy (Paul Abraham, *Roxy*, premijera 20. studenoga 1937.)

▫ Fatima (Alfred Pordes Srečković, *Omer-paša*, praizvedba 19. siječnja 1938.)

▫ Mare (Eduard Gloz, *Na plavom Jadranu*, praizvedba 8. veljače 1938.)

▫ Tončka (Jara Beneš, *Djevojčice iz Praga / Za naš salaš*, premijera 16. studenoga 1938.)

▫ Collete (Srećko Albini, *Bosonoga plesačica*, preradba 23. travnja 1939.)

▫ Franzi (Oscar Strauss, *Čar valcera / Ein Walzertraum*, obnova 15. lipnja 1939.)

▫ Greta (Franz Lehár, *Plava mazurka / Die blaue Mazur*, premijera 27. listopada 1939.)

▫ Ciboletta (Johann Strauss, *Jedna noć u Veneciji / Eine Nacht in Venedig*, premijera 21. travnja 1940.)

▫ Marica (Srećko Albini, *Barun Trenk*, obnova 9. siječnja 1941.)

▫ Pepita (Franz Lehár, *Eva*, obnova 10. listopada 1941.)

▫ Christa (Karl Zeller, *Ptičar / Der Vogelhändler*, obnova 21. prosinca 1941.)

▫ Ana (Milan Asić, *Pjesmom kroz život*, praizvedba 29. siječnja 1942.)

▫ Dolly (Ralph Benatzky, *Moja sestra i ja / Meine Schwester und ich*, obnova 23. travnja 1942.)

▫ Rosalinda (Johann Strauss, ml. *Šišmiš / Die Fledermaus*, obnove 8. prosinca 1944. i 28. listopada 1952.)

▫ Mi (Franz Lehár, *Zemlja smiješka / Das Land des Lächelns*, obnova 21. prosinca 1944.)

▫ Jarinka (Boris Aleksandrovič Aleksandrov, *Svadba u Malinovki*, premijera 15. rujna 1947.).

Tempo zlatnog doba zagrebačke operete bio je ubitačan¹³. Ruža Cvjetičanin imala je i po 280 nastupa u sezoni jer tada nije bilo alternacija. S uspjehom je nastupila u naslovnoj ulozi Marine Verani u komediji Crvene ruže (*Due dozzine di rose scarlatte*) Alda de Benedettija (obnova u svibnju 1945. u Malom kazalištu).

¹³ Četiri premijere 1933. godine, pet 1934., osam 1935., šest 1936., tri 1937., četiri 1938. itd. Nedjeljom, na Božić i Štefanje, davale su se po dvije predstave, popodnevna i večernja.

sl.8. Elementi multimedijske priče

Idealan operetni par

Ruža Cvjetičanin nastupala je s vodećim opernim i operetnim pjevačima – Nikšom Stefaninijem, Slobodanom Žvojnovićem, Milanom Šepecom, Ivom Oberskim, Vladimirom Majhenićem, Stojanom Kolarovim, Stjepanom Iveljom i dr., a najdražeg partnera, tenora Zlatka Šira¹⁴, s kojim je zajedno nosila zagrebački repertoar klasične operete, i kritika i publika smatrali su njezinim idealnim partnerom. Prvi su put zajedno nastupili 15. lipnja 1939. u opereti *Čar valcera* Oscara Straussa. Oduševljavali su publiku i kritiku u Lehárovim operetama *Eva*, *Plava mazurka* i *Ševa*, Heubergerovu *Plesu u operi*, Zellerovu *Ptičaru*, Hervéovoj *Mam'zelle Nitouche*, Asićevoj opereti *Pjesmom kroz život* i dr.

Ljubimica Zagreba

Godine 1945. udala se za fagotista Rudolfa Klepača, koji je tada bio član i solist opernog orkestra HNK. Rudolf Klepač će 1955. godine započeti svoju solističku i profesorsku karijeru na Mozarteumu u Salzburgu te postati jedan od najvećih fagotista svjetskoga glasa. Koliko su Zagrepčani voljeli Ružu Cvjetičanin, najbolje svjedoči zgoda na dan njezina vjenčanja: *Vjenčali smo se 8. travnja 1945. godine. Preradovićev trg bio je pun ljudi. Okupilo ih se nekoliko tisuća. Bacali su mi cvijeće i vikali: Predomislite se. Išli smo se slikati fotografu Sesaru u Ilici. Tek u ovim godinama saznajem koliko su me voljeli kad me zaustave na ulici pa kažu: Joj, da znate kak smo bili u vas zaljubljeni.*¹⁵

14 Zlatko Šir (Zagreb, 1911. - Zagreb, 1997.), operni i operetni tenor i pedagog, na sceni HNK debitirao 15. lipnja 1939. u opereti *Čar valcera* Oscara Straussa.

15 Ružin cvijet. // Vikend. 1194 (1991.), str. 28.

16 Radio Zagreb, utemeljen 15. svibnja 1926. godine, unajmio je 1940. godine prostorije u tvornici Arko, u Vlaškoj 116, i time si omogućio normalan rad. Preseljenje s Markova trga na Gornjem gradu obavljeno je u rujnu 1940. godine. Pjevače je otada mogao pratiti orkestar.

Fotografije Ruže Cvjetičanin (tzv. autogram-karte, većinom snimljene u fotoatelijeru Tonka) prodavale su se na zagrebačkim kioscima, uz fotografije filmskih zvijezda, izlazile su i na naslovnicaama ilustriranih novina (Cinema, Panorama, Radio-Zagreb). Njezin glas često se čuo sa zagrebačke radijske postaje (najprije s Gornjega grada, a od rujna 1940. iz Vlaške ulice¹⁶), na kojoj je uživo izvodila popularne šlagere i operetne arije. Vlaho Paljetak i njegova *Marijana* u ritmu tanga (1936.) označili su početak domaće produkcije plesnih melodija. Do pojave lake glazbe i stasanja generacije zabavnoglasbenih izvođača krajem četrdesetih i u pedesetim godinama, operni i operetni prvaci nosili su, uz klasični, i repertoar lakšeg žanra te kabaretski program. Prije *Marijane* veliku je popularnost stekla pjesma *Daleko m'e biser mora* iz Tijardovićeve operete *Mala Floramye*, u interpretaciji Ruže Cvjetičanin.

Ratne godine

Najuspješnije operetne godine Ruže Cvjetičanin poremetio je Drugi svjetski rat. Ipak, i u tim tegobnim vremenima kulturni je život bio prilično intenzivan. U HNK se uspješno izvode operne, operetne i dramske predstave. U Malom kazalištu praižvedene su domaće operete *Pjesmom kroz život* Milana Asića (29. siječnja 1942.) i *Čar mjeseci* Eduarda Gloza (8. lipnja 1944.), a obnovljena je Glozova opereta *Tu je sreća* (20. prosinca 1942.). U Velikom kazalištu obnovljene su operete *Vesela udovica* Franza Lehára (28. svibnja 1941.), *Eva* Franza Lehára (10. listopada 1941.), *Ptičar* Karla Zeller

sl.9. Scenski nakit

(21. prosinca 1941.), *Moja sestra i ja* Ralpa Benatzkog (23. travnja 1942.), *Ples u operi* Richarda Heubergera (1943.), *Ševa* Franza Lehára (10. ožujka 1944.), *Šišmiš* Johanna Straussa, ml. (8. prosinca 1944.) i *Zemlja smiješka* Franza Lehára (21. prosinca 1944.).

Nepoželjna buržujska sladunjavost

Za operetu, međuratnoj zagrebačkoj kazališnoj publici najdraža glazbeno-scensku formu, u poraću nastaju tjeskobna vremena. *Opereta vuče slušaoca sobom u kraj lagodne bezbrižnosti i savršeno ne traži od njega da mu se nametne nekom složenosti, sistemom ili čak problematikom. Cilj joj je zabava, nasmijanost i nestašnost dobrog raspoloženja, razigranost koja se sama sobom nameće prpošnim tonovima i uzdiže iznad tmurnosti svakidašnjice. Spontani humor upotpunjuje ovaj ugođaj.*¹⁷ Ta buržujska sladunjavost nije se činila dovoljno odgojnim poslijeratnim komunističkim vlastima. Scenografska i kostimografska raskoš operete, prinčevi, baruni, grofice i kneginje nisu više bile dobrodošle scenske pojave. U pokušaju obnove operete, HNK postavlja *Svadbu u Malinovki* sovjetskoga skladatelja Borisa Aleksandroviča Aleksandrova (premijera je bila 15. rujna 1947. u Malom kazalištu).

Povratkom Ive Tijardovića u HNK¹⁸ obnovljena je 1948. godine njegova *Mala Floramye*¹⁹, a 17. lipnja iste godine doživjela je 150. izvedbu. U razgovoru s Denisom Derkom Ruža Cvjetičanin se prisjetila: *Za tu Floramye red je bio od Kazališne kavane do HNK. To je bila ludnica. On je kao intendant stvarno riskirao, i to je bila*

*raskošna, bogata predstava s velikim baletom. No, tu je bio kraj.*²⁰

Osim *Male Floramye*, obnovljene su operete *Mam'zelle Nitouche* Florimonda Hervéa (15. studenoga 1947.), *Šišmiš* Johanna Straussa, ml. (28. listopada 1952. i 6. ožujka 1966.), *Tri djevojčice* Heinricha Bertéa na glazbu Franza Schuberta (22. ožujka 1953.). Ipak, opereta nezadrživo gasne na daskama Velikoga kazališta.

U tom razdoblju Ruža Cvjetičanin je nastupala i u manjim opernim ulogama kao Esmeralda (Bedřich Smetana, *Prodana nevjesta*, obnova 17. rujna 1945.), Frasquita (Georges Bizet, *Carmen*, obnova 28. listopada 1945. te 1. studenog 1953.), carević Fjodor (Modest Petrovič Musorgski, *Boris Godunov*, obnova 30. lipnja 1946.), Musetta (Giacomo Puccini, *La Bohème*, obnova 7. studenog 1946.), Lucietta (Ermanno Wolf-Ferrari, *Četiri grubijana*, obnova 19. travnja 1950.), Pjevačica (Ivo Tijardović, *Dimnjaci uz Jadran*, praizvedba 20. siječnja 1951.).

Godine 1952. gostuje u Opernhaus u Grazu, u ulozi Rosalinde u Straussovu *Šišmišu* (među prvim je hrvatskim umjetnicima koji su nakon rata dobili putovnicu), a 1954. u Lübecku pjeva Fedoru u opereti *Cirkuska princeza* Emmericha Kálmána. Godine 1965. nastupa u Linzu, u Kálmánovoj *Grofici Marici*. Gostovala je još u Gelsenkirchenu i Wiesbadenu. Bilo je mnogo poziva iz inozemstva, ali zbog djece i suprugove međunarodne karijere odlučila je ostati u Zagrebu.

17 Novo doba, 5. svibnja 1937.

18 Imenovan je intendantom 11. srpnja 1945. i na toj je dužnosti ostao do 29. rujna 1949. godine.

19 Ivo Tijardović, sudionik NOB-a, uspio je dobiti dopuštenje vlasti za izvedbu svoje operete *Mala Floramye* na pozornici Velikoga kazališta. Izvrsna izvedba *Male Floramye* u bogatoj scenskoj opremi davala se od 27. veljače 1948. do 2. travnja 1950. 50 puta, uvijek u punoj dvorani. To je ujedno bila zadnja izvedba domaće operete u 20. st. na pozornici Velikoga kazališta (Lipovščak, Veljko. *Zabavna glazba u Zagrebu između 1920.-1960.* // Leiner, Vesna; Maja Šojat-Bikić; Boris Mašić. *Mister Morgen – Ivo Robić*. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2007. Str. 195.).

20 Derk, Denis. *Grofica Marica u – osamnaestoj*. // Zagrebački trg. 7 (1995.), str. 20.

Opereta seli u Komediju

Zagrebačko gradsko kazalište Komedija, utemeljeno 1. studenoga 1950. godine, počinje djelovati 29. studenoga iste godine i već 23. prosinca izvodi operetu *Zemlja smiješka* Franza Lehára.²¹ Taj će glazbeno-scenski oblik, uz kasniji mjuzikl (od 1960.) i rock-operu (od 1975.), postati zaštitnim znakom Komedije. Godine 1954. Ruža Cvjetičanin je kao gošća nastupila u *Marici* Emmericha Kálmána, u režiji Borivoja Šembere (premier je bila 26. svibnja 1954., a obnova 13. lipnja 1965. pod punim naslovom). *Grofica Marica* počela se u Komediji igrati pod naslovom *Marica*. Čak i Narodni list od 21. prosinca 1954. godine smatra to preimenovanje nepotrebnim gubitkom "operetno-aristokratskog atributa u naslovu". Ruža Cvjetičanin tada je još imala stalni angažman u HNK, no kad je glavno nacionalno kazalište ugasilo operetu, a ona nije željela pjevati manje operne uloge, 1. rujna 1955. prelazi u Komediju, na nagovor tadašnjeg ravnatelja, prof. Ive Hergešića. Komedija je, uz Ružu Cvjetičanin, imala izvrsne soliste – Melitu Kunc, Nadu Sirišćević, Mirjanu Dančuo, Lili Čaki, Slavena Smodlaku, Marijana Kunšta, Đanija Šeginu, Vladu Štefančića i dr.

U Komediji je Ruža Cvjetičanin ostvarila ove uloge²²:

- grofica Marica (Emmerich Kálmán, *Grofica Marica / Gräfin Maritza*, premijera 26. svibnja 1954. pod naslovom *Marica*, obnova 13. lipnja 1965. pod izvornim naslovom *Grofica Marica*)
- Perina (Ivo Tijardović, *Splitski akvarel*, premijera 29. siječnja 1955.)
- Josepha Vogelhuber (Ralph Benatzky, *Kod bijelog konja / Im weissen Rössl*, obnove 21. listopada 1955. te 25. svibnja 1964.)
- Maja Bilin (Marijan Maić, *Stvaramo reviju*, praizvedba 26. svibnja 1956.)
- Floramye/Suzette (Ivo Tijardović, *Mala Floramye*, premijera 18. studenoga 1956.)
- Marica (Srećko Albini, *Trenk i njegov panduri*, premijera 25. svibnja 1957.)
- Viktorija (Paul Abraham, *Viktorija / Viktoria und ihr Husar*, premijera 19. ožujka 1958.)
- Bronislava (Karl Millöcker, *Đak prosjak / Der Bettelstudent*, premijera 13. veljače 1959.)
- Hanna Glawari (Franz Lehár, *Vesela udovica / Die lustige Witwe*, premijera 27. studenoga 1959.)
- Erynne-Odette (Peter Kreuder, mjuzikl *Lady iz Pariza*, premijera 19. siječnja 1967.)
- Giuditta Grisi (Franz Schubert, *Tri djevojčice / Das Dreimäderlhaus*, premijera 26. travnja 1967.).

Također je nastupila u ulozi Barbare Dixon u komediji *Nikad nije prekasno (It's never to late)* Felicity Douglas (premier je 27. listopada 1958.).

21 Klarić, Dubravka. *Prošlost i sadašnjost "Komedije"* [citirano: 2008-12-29]. Dostupno na: <http://www.komedija.hr/okazalistu/proslost.htm>

22 Na ovim podacima autorica zahvaljuje Dubravki Klarić iz ZGK Komedija.

23 Bilo je to 25. svibnja 1964. godine.

24 Opereta *Kod bijelog konja (Im weissen Rössl)*, glazba: Ralph Benatzky, libreto: Hans Müller i Erik Charell, redatelj Vlado Štefančić, dirigent Maks Mottl; scenograf Pero Mihanović; koreograf Mili Štambuk; kostimografkinja Jasna Novak. Ruža Cvjetičanin nastupila je u ulozi Josephe Vogelhuber.

25 Jakčin, Dražen. *Još bib pjevala, da me zovu*. // Vikend. 616 (1980.), str. 22-23.

26 Vidjeti bilješku 7.

27 U Dramlju je obitelj Klepač 1962. godine sagradila vilu prema nacrtima maestra Klepača.

28 Ambrozić-Paić, Arlette. *Carstvo operete: Ruža Cvjetičanin, glavna zvijezda u emisiji "Stakleni dragulji"*. // Studio. 425 (1972.), str. 35.

Kad je opereta krajem šezdesetih godina i u Komediji postupno ugašena, osjećaj da više nema što pjevati potaknuo je Ružu Cvjetičanin na samovoljni, prijevremeni odlazak u mirovinu, tiho i bez velikih riječi. Bilo je to 31. ožujka 1969. godine.

Trijumfalni jubilej

Oproštajnu predstavu u Komediji nije odigrala, ali je zato tri puta slavila 30-godišnji jubilej. "Kad sam 1964. godine slavila jubilej,²³ HNK me pozvao da se jubilarina predstava i proslava održe u velikom teatru. Ja sam u to vrijeme bila članica Komedije i rijetkost je da vas drugi teatar pozove da u njemu slavite jubilej. To mi je bilo posebno drago, jer sam u HNK bila član 24 godine. Sa mnom je nastupio ansambl kazališta Komedija, a davali smo *Kod bijelog konja*²⁴, također jednu od mojih dragih i velikih rola. Zanimanje za jubilej bilo je ogromno. Ne samo da su sva mjesta bila rasprodana nego su ljudi sjedili i na stepeničastim prolazima između redova. I ulazili bi i dalje da dežurni vatrogasci to nisu zabranili zbog sigurnosti. Nakon dva dana, u istoj dvorani velikog teatra, imali smo reprizu jubileja, i to je, koliko znam, jedinstven slučaj u našim kazališnim analima. A nakon izvjesnog vremena, imali smo isti jubilej i u Komediji, pa sam ja tako bila trostruka jubilarica."²⁵

Odbor za proslavu činili su Marko Blažević, Ivo Vuljević, Bela Krleža, Cata Dujšin-Ribar, Franjo Paulik, Vera Grozaj, Milan Šepec, Marijan Kunšt, Đani Šegina, Vlado Štefančić, Milan Šeatović, Aleksandar Reiching i Martin Richter. Brzobjavne i pismene čestitke poslali su joj mnogi uglednici – glumci, pjevači, kazališni djelatnici, skladatelji, dirigenti i političari.²⁶

Nakon umirovljenja živjela je na relaciji Zagreb - Salzburg - Dramalj.²⁷ Za svoj rad dobila je vrlo malo priznanja i nagrada. Godine 1971. dobila je Zahvalnicu Sindikalne podružnice Hrvatskoga narodnog kazališta za dugogodišnji požrtvovni rad te Spomenicu stogodišnjice Opere Hrvatskoga narodnog kazališta, a 1996. za osobite zasluge u kulturi odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Izvan scene

Ostala je trajno zabilježena antologijska 56-minutna emisija *Stakleni dragulji* RTV-a Zagreb (prvi put emitirana 30. svibnja 1972.) autora i redatelja Vlade Seljana, u kojoj je glavna zvijezda Ruža Cvjetičanin, uz voditelja Vladu Štefančića i goste, tenora Bertu Matešića, Borivoja Šemberu, Đanija Šeginu, maestra Ivu Tijardovića, balet HNK, zbor Muzičke škole "Vatroslav Lisinski" i Simfonijski orkestar RTZ.²⁸ U emisiji su izvedeni ulomci iz opereta Johanna Straussa, ml. (*Šišmiš*), Franza Lehára (*Giuditta* i *Zemlja smiješka*), Emmericha Kálmána (*Grofica Marica*) i Jerryja Hermana (*Hello Dolly*). Naslov emisije slikovito govori kakav nakit na sceni nose operetne primadone. Godine 1983. Ivan Hetrich posvetio

joj je jednu emisiju iz svog ciklusa Srdačno vaši (prvi put emitirana 12. studenoga 1983.).

Godine 1996. pojavljuje se, na nagovor redatelja Jakova Sedlara, prvi put na filmskom platnu. Tumači manju ulogu tete u njegovu filmu *Ne zaboravi me*. Posljednji intervju dala je Željku Slunjskom, a objavljen je u Jutarnjem listu od 30. kolovoza 2001. godine.

Zaključno

U 1960-im godinama operetu polako istiskuje glazbeno-scenski izraz mjuzikla, a potom rock-opere. Danas Zagreb više ne njeguje žanr operete poput Budimpešte, Graza ili Beča, iako su Zagrepčani desetljećima voljeli operetu²⁹ pa bi buduća izložba posvećena Ruži Cvjetičanin mogla biti i velik doprinos urbanoj regeneraciji. Stoga donacija Marine Würth Klepač koju smo predstavili u ovom radu dobiva veće značenje jer potencijalno donosi gradu i njegovim građanima vrijednosti koje zaslužuju pozornost javnosti.

NEW MUSICAL COLLECTIONS OF ZAGREB CITY MUSEUM

THE OPERETTA LEADING LADY RUŽA CVJETIČANIN COLLECTION / THE MARINA WÜRTH KLEPAČ DONATION

At the end of 2008 Marina Würth Klepač gave Zagreb City Museum valuable material from the estate of her celebrated parents – Ruža Cvjetičanin (Zagreb, February 5, 1916 – Zagreb, February 18, 2002), operetta star, and Rudolf Klepač (Majerje, March 20, 1913 – Zagreb, January 1, 1994), bassoonist, teacher and conductor.

In the life of every museum institution there is that happy moment when a successful exhibition project does not end with the closing of the exhibition and the printing of the relevant catalogue, but attracts new donors and generates new and similar projects. In this case the museum also exerted influence on citizens' decisions, and the citizen became a part-time worker (and it could not have been at all easy for Marina Würth to part with objects that evoked memories of her parents).

The Ruža Cvjetičanin Collection has enriched the holdings of Zagreb City Museum, particularly the photographic collection and has in part covered an important thematic unit from the cultural history of the town – the life of the Zagreb operetta from the 1930s to the 1960s – which has not previously been included in the museum holdings. It will certainly be necessary to consider the life of the Zagreb operetta as a whole, with an emphasis on the golden age between the two wars (particularly the 1930s), the time of the Second World War and the post-war period, when the operetta was a stumbling block for the new political elite.

At the very beginning of the investigation, the collection was digitalised and described with the standard system of metadata. The first step and the most important was to research secondary sources of information in order to identify all the works of opera, operetta and drama in which Ruža Cvjetičanin performed about eighty roles. In this way the newly created value of the digital collection goes way beyond the mere aggregate of digital objects, i.e. the digital versions of analogue objects. In the future the digital collection will cover other heritage sources and thus become an integrating framework for the communication of the story – in life and art – of Ruža Cvjetičanin, inseparably woven into the cultural and music theatre history of the city of Zagreb.

²⁹ Josip Freudenreich kao zakupnik i upravitelj kazališta u Zagrebu (u sezoni 1863./64.) uvodi operetu te je 8. studenoga 1863. godine u Zagrebu izvedena prva opereta na hrvatskom jeziku, *Svadba kod svjetiljaka* Jacquesa Offenbacha. Offenbachove i Suppéove operete doživljavaju velik uspjeh. Tada se pojavljuju i Zajčeva operetna djela, pa se 9. ožujka 1867. premijerno izvodi njegova opereta *Momci na brod*. Batusić, Slavko. *Vlastitim snagama*: (1860-1941). // Enciklopedija Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu. Zagreb: Izdavačko knjižarsko poduzeće Naprijed i Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu, 1969. Str. 92-95.